

Юрид. думка, 2008-2005. – Т. 2 : Особлива частина. – 2005. – С. 526 – 530.

14. Баштанник А. Організаційно-правові засади управління в складних адміністративних системах: європейський досвід та Україна / А. Баштанник, В. Баштанник // Право України. – 2007. – № 11. – С. 153 – 157.

Рецензент: Бакуменко В.Д., д.держ.упр., професор

УДК:351

Іванова Т.В.,

д.держ.упр., професор,
проректор з науково-педагогічної роботи
Академії муніципального управління

ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ

Сучасний етап розвитку суспільства, характеризується різким погіршенням стану навколишнього природного середовища, що змушує більшість держав, у тому числі і Україну зважати на проблеми екології і необхідність їх вирішення. При цьому особлива роль відводиться екологічній безпеці як фактору стабільного розвитку суспільства та забезпечення конкурентоспроможності економіки України на світовому ринку.

Современный этап развития общества, характеризуется резким ухудшением состояния окружающей естественной среды, которая вынуждает большинство государств, в том числе и Украину, считаться с проблемами экологии и необходимостью их решения. При этом особенная роль отводится экологической безопасности как фактору стабильного развития общества и обеспечения конкурентоспособности экономики Украины на мировом рынке

Modern stage of development of society, characterized the sharp worsening of the state of natural environment which forces most, including Ukraine states, to consider by the problems of ecology and necessity of their decision. Thus the special role is taken ecological safety as factor of stable development of society and providing of competitiveness of economy of Ukraine in the world market.

Постановка проблеми. Здійснити наукове дослідження проблем екологічної безпеки в період економічних та соціальних реформ. Оскільки в указаний період відбулось різке погіршення якості природного довкілля.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми розвитку механізмів державного управління екологічною безпекою вивчали В. Бакуменко, В. Василько, О. Веклич, П. Гаман, М. Корецький, І. Ляшко, О. Масюк, Т. Проценко, В. Ткачук. Питання формування державної політики у природоохоронній сфері, спрямованої на досягнення та підтримання стану екологічної безпеки досліджували Г. Бачинський, С. Васюта, М. Кисельов, Н. Маєвська, О. Стегній та інші. Значний внесок у вирішення даної проблеми зроблено зарубіжними науковцями Ю. Климовим, А. Коротковим, М. Мойсеєвим, В. Соколовим, А. Тимошенко, І. Фроловим,

О. Яніцьким, Д. Беллом, В. Бернсом, В. Тесле, А. Ніколасом, Д. Робентсоном та ін.

Мета даного дослідження полягає у висвітленні важливості екологічної безпеки та напрямів вирішення проблеми, яка є умовою сталого розвитку України.

Виклад основного матеріалу. Проблема економічної безпеки є предметом розгляду однієї з найактуальніших проблем у сучасному світі. До останнього часу нею опікуються в основному західні спеціалісти. Можна виділити декілька країн, які є передовими, лідируючими в цій сфері, - Великобританія, Швейцарія, ФРН, Франція [5]. У них відраховуються досить великі кошти на фінансування заходів щодо охорони природного середовища, проводиться грамотна екологічна політика, дотримання екологічних законів знаходиться на високому рівні.

Світовою спільнотою екологічна безпека розуміється як відсутність загрози для навколишнього середовища, яка представляється як “перетворене людиною навколишнє середовище”, що стало сферою її проживання, в якій дотримується захищеність життєво важливих інтересів громадян, суспільства, держави, а також ресурсів та космічного простору від внутрішніх і зовнішніх впливів, негативних процесів, що створюють загрози здоров'ю людей, біологічного розмаїття та сталого функціонування екологічних систем та виживання людства.

У процесі дослідження проблеми еколого-економічної безпеки стає очевидним, що обмежуватися розглядом виключно економічних загроз для забезпечення економічної стійкості не можна, необхідно враховувати й інші загрози. При такому підході проблемне поле економічної безпеки розширюється за рахунок екологічних, гуманітарних та інших детермінант “сталог” економічного розвитку [1].

В основному проблема виявлення взаємодії економічної і екологічної безпеки зараз досліджується у формі завдання діагностики та забезпечення прийняттого рівня економічної безпеки в умовах переходу до моделі сталого розвитку країни та її регіонів.

У процесі дослідження даної проблематики не залишилося противників тези, що економічна безпека складає основу національної безпеки, так як при слабкій неефективній економіці наростають загрозливі кризові явища в інших сферах (складових) національної безпеки, в тому числі і екологічної.

Для забезпечення національної безпеки країни необхідно досліджувати повний спектр загроз стабільному розвитку українського суспільства. Недостатнє урахування або навіть ігнорування будь-яких чинників призводить до неправильної оцінки ситуації та прийняття неефективних управлінських рішень.

Помилково вважати, що основні параметри економічної безпеки залежать не тільки від динаміки виробництва, стану державного бюджету та державного боргу. Загрози екологічного характеру неминуче призводять до зниження рівня економічного потенціалу країни.

Українські державні установи, неурядові організації та міжнародні організації робили ряд спроб по оцінці стану навколишнього середовища України та визначенню найважливіших екологічних проблем. Якщо використовувати в якості критерію збиток здоров'ю людини та екосистем, то можна стверджувати, що найбільш гострими екологічними проблемами України є:

- забруднення повітря в містах у зв'язку з викидами від автотранспорту, опалювальних систем, об'єктів енергетики та промислових підприємств;

- низька якість питної води, яка все більше погіршується та забруднення водних ресурсів;

- втрата біорізноманіття та природних середовищ існування, деградація цінних наземних і водних екосистем, збільшення втрати лісів внаслідок пожеж і навал шкідників, що викликають великі економічні і соціальні збитки;

- збільшення ризику екологічних катастроф та надзвичайних екологічних ситуацій в результаті руйнування державної інфраструктури та незадовільного утримання звалищ небезпечних відходів у вогнищах високої концентрації промисловості та населення [4].

У цьому контексті коректно і доцільно деякі загрози економічної безпеки розглядати і як екологічні або еколого-економічні. До таких загроз можна віднести такі фактори, як:

- криміналізація економіки;

- низька правова дисципліна;

- масове приховування доходів;

- злидні і бідність населення, зростання безробіття;

- ослаблення науково - технічного потенціалу країни тощо [3].

При певних умовах масштаб і стійкість дії цих факторів можуть призвести до погіршення екологічної ситуації.

Досягнення головної мети процесу забезпечення безпеки, а саме поліпшення стану навколишнього природного середовища і ослаблення впливу факторів забруднення навколишнього середовища на здоров'я населення, здійснюється шляхом вдосконалення системи державного управління охороною навколишнього середовища та природокористуванням за наступними напрямками:

- реструктуризація промислового виробництва, виведення з експлуатації застарілих виробництв і устаткування, впровадження екологічно чистих технологій і виробництв;

- розвиток нормативно-правової бази та економічного механізму охорони навколишнього середовища і природокористування;

- вдосконалення системи екологічного моніторингу, розширення інформаційного забезпечення;

- вдосконалення системи екологічного виховання та освіти;

– розширення участі громадськості у вирішенні проблем безпеки з використанням вітчизняного досвіду та підходів, які використовують у зарубіжних країнах [2].

У забезпеченні еколого-економічної безпеки суспільства головна роль відводиться державі. Для забезпечення безпеки необхідно добитися того, щоб економічна система держави перебувала в стані, здатному розвиватися в стійкому розширеному масштабі, була здатна задовольняти реальні економічні потреби суспільства на рівні не нижче критичної межі, забезпечувати економічну незалежність держави, протистояти існуючим і раптово виникають небезпекам і загрозам.

В Україні ще не сформувалася національна система екологічного управління в її європейській цілісності державного, громадського і корпоративного (бізнесового) екологічного менеджменту. Нині домінує державна система управління у галузі охорони навколишнього природного середовища. Держава фактично “монополізувала” екологічну відповідальність, що призвело до послаблення відповідальності природокористувачів – суб’єктів господарювання та власників землі і основних фондів.

Узагальнення та аналіз доступної нам інформації робить можливим запропонувати власне уявлення про структуру і зміст стратегії національної політики екологічної безпеки:

1. Преамбула. Її основний зміст полягає у короткому викладенні актуальності даної стратегічної лінії та її зв’язку з існуючими нормативно-правовими документами, визначенні поняття “стратегія екологічної безпеки”. Таке визначення має виходити з розуміння правильного співвідношення ролі та змісту понять “екологічна безпека”, “охорона природи” та “раціональне природокористування”, коли два останніх поняття розглядаються як такі, що входять до змісту екологічної безпеки, створюючи її змістовний конвент, що забезпечує екобезпечні умови для життя українських громадян.

2. Загальні положення. У цій частині Стратегії передбачається викладення бачення місця державної політики екологічної безпеки у контексті національної екологічної політики та у загальному змісті діяльності щодо забезпечення необхідного рівня національної безпеки.

При цьому дуже важливим видається формулювання державної політики екологічної безпеки, як інтеграційного елемента національної екологічної політики. Суттєвим моментом змісту є також виклад основних факторів впливу, як внутрішніх, так і зовнішніх, на стан екологічної безпеки в Україні, що дозволить враховувати впливи процесів глобального характеру та специфічні риси соціально-еколого-економічної ситуації в країні.

За цих умов визначаються основні вихідні правила, тобто принципи діяльності, спрямовані на забезпечення декларованого Основним Законом держави – Конституцією України – рівня екологічної безпеки для усіх громадян. Пріоритети державної політики екологічної безпеки

викладаються таким чином, щоб створювати умови для переходу до цільовизначення та цілеполягання.

3. Мета Стратегії та основні напрями і завдання досягнення екологічної безпеки. Конкретизація у межах основних напрямів здійснюється за рахунок формулювання низки завдань діяльності щодо забезпечення потрібного рівня екологічної безпеки.

4. Інструментарій (механізми). До них можуть бути віднесені правові, організаційні, економічні, фінансові, інформаційні та інші механізми.

5. Показники (індикатори) досягнення необхідного рівня екологічної безпеки. Їх відповідна експертиза та оцінка на основі даних моніторингу дозволить говорити про ступінь наближення до результатів, що очікуються.

Окремим елементом даного розділу має стати визначення можливостей для розробки на загальних засадах пропонованої стратегії цільових програм, як національного, так і регіонального рівня. При цьому регіональні програми можуть розглядатися у якості вихідних, інтеграційних для програм місцевого рівня (рис. 1).

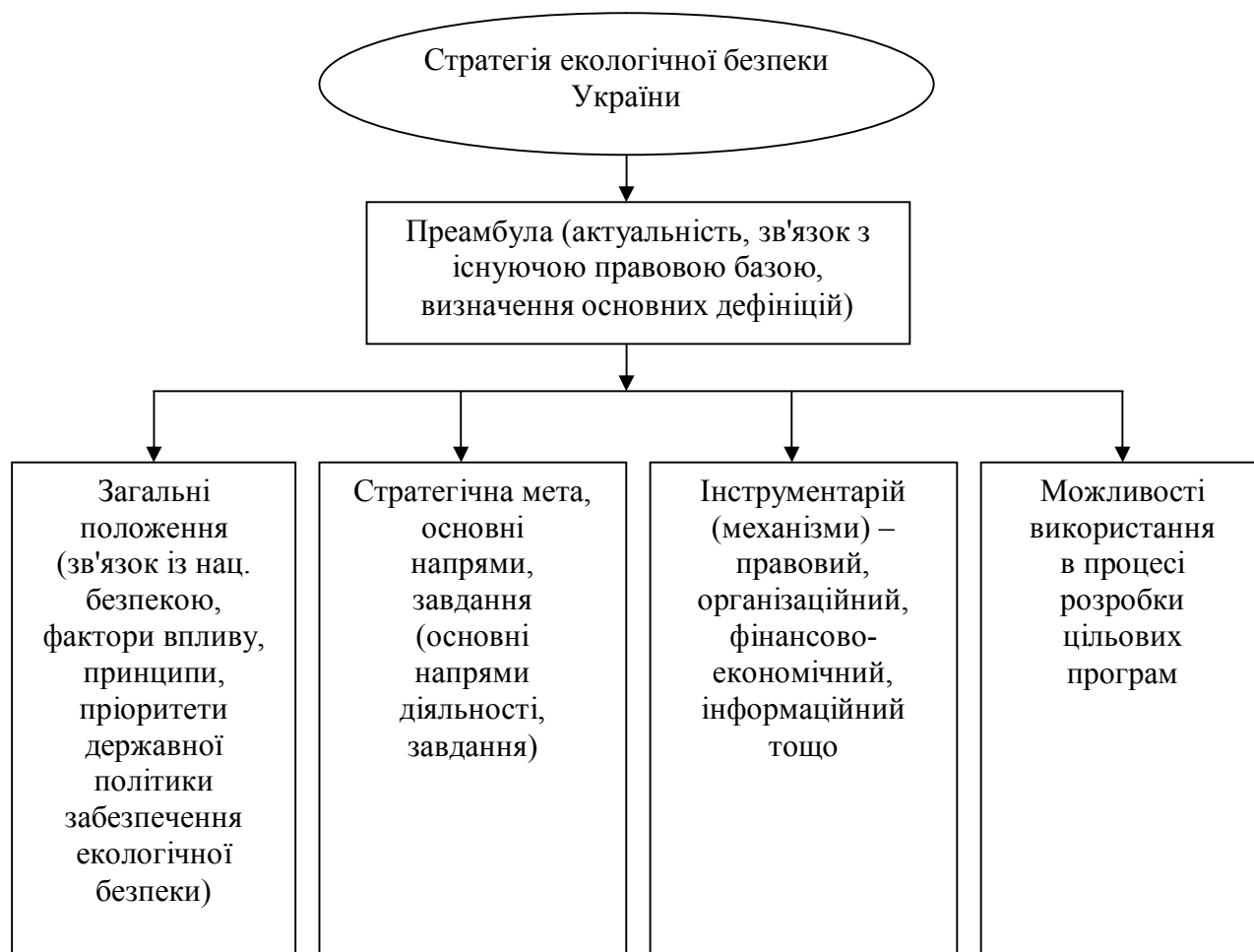

Рис. 1 Структура “Стратегії екологічної безпеки України”

Актуальність розробки та впровадження Стратегії екологічної безпеки в Україні обумовлена тим, що зміни, які відбувалися з моменту набуття Україною незалежності у сфері охорони навколишнього природного середовища, користування природними ресурсами та забезпечення екологічної безпеки не змінили на краще екологічний стан. Акцент на соціально-економічні реформи в країні призвів до зменшення уваги до питань екологічної політики, послаблення ролі відповідних інституцій та їх контролюючих функцій у контролі за дотриманням екологічних вимог. Суттєвим недоліком вказаного періоду державної розбудови стала відсутність системності у нормативно-правовому забезпеченні діяльності у цій важливій сфері суспільного життя.

На жаль, сьогодні у державі немає законів про національну екологічну політику України, про користування природними ресурсами в Україні, про екологічну безпеку в Україні. Саме ці нормативно-правові документи необхідні для розробки політики екологічної безпеки в Україні. Проте їх відсутність певною мірою може бути компенсована, на час, необхідний для законотворчості, поширеним розумінням “Стратегії екологічної безпеки в Україні”.

Завдання державного управління екологічною політикою на найближчий час матиме подвійну спрямованість. По-перше, вдосконалення на інституційному та технологічному рівнях мають перебороти негативні тенденції розвитку виробничого комплексу в бік зменшення ресурсо - та енерговитрат. По-друге, необхідно забезпечити таку систему управління і технологічної підтримки, яка б не дала можливості посилити техногенний тиск на довкілля тоді, коли виробництво почне нормально функціонувати.

Висновки. Отже, в сучасних умовах якість довкілля відіграє все більш вагомую роль як фактор забезпечення конкурентоспроможності економіки України на світовому ринку. Таким чином, останнім часом наростає тенденція у формуванні нової загальнолюдської потреби у забезпеченні екологічної безпеки. Специфіка сьогоднішньої ситуації полягає в тому, що накопичувані десятиліттями екологічні проблеми тепер треба вирішувати в зовсім інших політичних та економічних умовах. Тому вирішення даної потреби або “стан екологічної безпеки” набуває соціально-економічну значимість.

Використані джерела інформації:

1. Білорус О. Г. Глобальна перспектива і сталий розвиток: (Системні маркетингові дослідження) / О. Г. Білорус, Ю. М. Мацейко. – К.: МАУП, 2005. – 492 с.
2. Борщук Є. М. Основи стійкого розвитку еколого-економічних систем/ Борщук Є. М. - Львів: “Растр-7” 2007. – 436 с.
3. Загорський В.С., Борщук Є.М. Індикатори стійкого розвитку еколого-економічної системи // Вісник економічної науки України. - 2007. - № 2. - С. 45 - 49.
4. Зарубинский О. Как улучшить экологическую ситуацию в Украине? / О. Зарубинский, В. Кафарский, С. Шевчук, А. Яцик // Наш край. – 2005. – №1. –С. 2-3.
5. Царенко О. М., Несветов О. О., Кадацький М. О. Основи екології та економіка природокористування / Царенко О. М., Несветов О. О., Кадацький М. О. Курс

лекцій. Практикум: Навчальний посібник. – 2-ге вид., стер. – Суми: ВТД “Університетська книга”, 2004. – 400с.

Рецензент: Бакуменко В.Д., д.держ.упр., професор.

УДК 338.242

Козловський С.В.,

д.е.н., доцент;

Заболотний О.Г.,

к.е.н., доцент;

Слупський Б.В.,

к.держ.упр.,

Вінницький національний
аграрний університет

ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ ТА ЕНЕРГОЕФЕКТИВНІСТЬ – ОСНОВНІ НАПРЯМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ ТА КРАЇН ЄС

Розглянуто питання енергетичної безпеки України та країн ЄС. Визначено основні напрями забезпечення енергозбереження та енергоефективного використання енергоресурсів.

Рассмотрен вопрос энергетической безопасности Украины и стран ЕС. Определены основные направления обеспечения энергосбережения и энергоэффективного использования энергоресурсов.

The question of energy security of Ukraine and the EU. The basic guidelines for ensuring energy efficiency and energy-efficient use of energy.

Постановка проблеми. Особливою і найважливішою складовою національної безпеки країн світу є енергетична безпека. Вона тісно пов'язана як із забезпеченістю енергоносіями так і з їх ефективністю споживання. Це особливо актуально для України через відсутність власних запасів нафти та газу. Тому питання енергозбереження та енергоефективності слід вважати найважливішими питаннями подальшого економічного розвитку України. Г.П.Ситник зазначив, що: “Проблема забезпечення національної безпеки постійно перебуває в центрі уваги провідних країн світу, а обґрунтування напрямів та способів її розв'язання є наріжним каменем їх внутрішньої та зовнішньої політики” [1; с.42].

Проблеми енергозбереження та енергоефективності з забезпеченням енергетичної безпеки розглядаються в останніх дослідженнях і публікаціях вітчизняних та закордонних вчених: І.Бураковського [6], Н.Воропай [3], А.Гончарук [6], С.Денисюк [10], А.Дулеба [6], Я.Жаліло [4], В.Л.Жовтянського [12], Г.М.Калетніка [21], І.Кравчук [6], М.Ковалко [10], В.Мунтіян [5], Мусис Ніколас [2], Г.Ситник [1, 9], Н.Нижник [9], О.М.Суходоля [12, 15] тощо.